

Möte med kommittén för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggandet av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Datum	Fredag 16.08.2024 kl.9.00.
Plats	Landskapsregeringen/rum Ådskär
Närvarande	Arsim Zekaj (ordförande) Pia Hollsten-Friman (ÅHS) Cindi Portin (socialvårdsbyrån, LR) Johan Pawli (Ålands polis) Crister Eriksson (ATV) Katarina Dahlman (KST), avvek ca kl. 9.50 Kristin Mattsson (sekreterare)

Frånvarande: Stefan Äng (Jomala församling)

Ärende

Implementering och uppföljning av Istanbulkonventionen

1. Mötet öppnades

Ordförande Arsim Zekaj öppnade mötet

2. Uppdatering

Mötesdeltagarna sammanfattade kort den egna verksamhetens pågående arbete gällande våld i nära relationer:

- **Kristin Mattsson:** LR har sedan förra mötet med den tidigare Istanbul-kommittén fattat beslut om att permanenta kommittén fr.o.m 2024 med en sammansättning som består av specialsakkunnig i jämställdhet som sekreterare och jämställdhetsministern som ordförande. Övriga som ingår är chefer och representanter för myndigheter som möter våldsutsatta (se bilaga).

LR satsar för närvarande på att utöka informationen och synligheten om stöd för våld mot kvinnor och våld i nära relationer, bl.a. har radioreklam om ATV provats

och klistermärken från Kvinnofridslinjen för allmänna platser har beställts. Landskapsregeringen upprätthåller kvinnofridslinjen. Möjlighet att få tillgång till NCK:s nya linjer för män och transpersoner är under utredning. K.M. ser positivt på lagförslaget om att medling gällande våld i nära relationer ska förbjudas. K.M. informerade om NCK-dagar i Uppsala i november för fortbildning och kommer själv att delta. K.M. påminde också om NCK:s webbkurs på 2 h som alla som möter våldsutsatta med fördel kan gå. Den som har en nyckelroll och är ansvarsperson för området på sin arbetsplats borde därutöver ha fördjupade kunskaper om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. K.M. skrev en gästledare 27.4. i ÅT om mäns våld mot kvinnor.

- **Pia Hollsten-Friman:** ÅHS har utsett en grupp med ansvarspersoner för arbetet med våld i nära relationer där sjukskötare Anna Backas är ordförande. Gruppen har det övergripande ansvaret för ÅHS interna grupp som består av 1–2 personer från varje vårdgivande verksamhet. Ansvarspersonerna ska också följa med utvecklingen inom området och kontinuerligt uppdatera handlingsplanen och flödesscheman enligt behov.
- **Cindi Portin:** Landskapets nya skyddshemslag har trätt i kraft 9.1. 2024 Den nya skyddshemslagen innebär att det är KST som har organiseringsansvaret över produktionen av skyddshemstjänster. Landskapsregeringen har fortsättningsvis det övergripande ansvaret och ansvaret för finansieringen. C.P. brukar besöka skyddshemmet en gång per år. I år var också K.M. med på besöket.
- **Johan Pawli:** Ålands polismyndighet har jobbat mycket med bemötandet och fått positiv feedback för det. Utbildning för polisen ordnas i riket, dock är utbudet på svenskspråkig utbildning litet. Ålands polis har möjlighet att delta i Sveriges utbildningsnätverk för poliser som gör det möjligt med utbildning på svenska. Bland annat utbildas barnutredarna och kriminalteknikerna i Sverige. Samarbetet med KST har stärkts och polisen är med i MARAK modellen. J.P. sa också att det är viktigt i förebyggande syfte att informera allmänheten, särskilt unga om vad våldsbrott kan innebära för framtiden, som t.ex. att bli av med sin vapenlicens.
- **Crister Eriksson:** ATV har inte fått information om framtida organisering av ATV, om det ska bli en arbetsgrupp som styr ATV och huruvida avtalet mellan LR och ATV ska förnyas. Enligt C.E är det lämpligast med lokal utanför sjukhusområdet, t.ex. på stan. C.E. berättade att två deltagare i ATV ställt upp på intervju för Ålandstidningen (6.5.2024), vilket var välkommet och uppmuntrar förhoppningsvis andra att söka hjälp.
- **Katarina Dahlman: Katarina Dahlman:** KST har antagit en handlingsplan, och lett genomförandet av utbildning i MARAK (samarbete med THL) som flera myndigheter på Åland har deltagit i. För att hjälpa våldsutsatta får myndigheterna samarbeta under förutsättning att den våldsutsatta lämnat samtycke. KST erbjuder stödsamtal

för våldsutsatta, en tjänst som köps upp av Folkhälsan. KST har noterat att många utsatta är unga personer.

3. Alternativ till våld

Information gällande inramning och administration

Under 2023 har diskussioner förts mellan ÅHS och tidigare sekreterare och ordförande för Istanbulkommittén, utgående från rapporten om Alternativ till våld ([Nikula, 2023](#)). K.M. och A.Z har fört diskussioner med social- och miljöavdelningen i februari 2024 och kommit överens om att ATV från 2025 finansieras av ÅHS. Det är dock ännu oklart med överföringen av finansieringen till ÅHS och på mötet kom det fram att varken ÅHS eller ATV fått någon information om hur ärendet utvecklats så det beslöts att K.M. tar reda på om budgetöverföringen skett.

4. Uppgörandet av handlingsplan för Landskapsregeringen gällande våld i nära relationer.

Diskuterades om det behövs en handlingsplan, och konstaterades att en synligare redovisning och uppföljning av vad Istanbulkommittén samt berörda myndigheter gör räcker i det här läget. Beslöts också att kommitténs protokoll ska vara offentliga, att kommittén bör sammanträda ca 2–3 ggr per år. Alla var eniga i att det är viktigt med den samverkan och det informationsutbyte som hör till Istanbulkommitténs uppdrag. Sammansättningen är bra men olika gäster kan inbjudas vid behov.

5. Övriga ärenden

Ett (kick off) seminarium om vad olika aktörer på Åland gör för bekämpandet av våld mot kvinnor och våld i hemmet föreslogs till 8.3. 2025. K.M. gör en preliminär plan för seminariet, som presenteras senast på nästa möte, i början av januari 2025.

K.M. påminde om Istanbulkonventionens syfte som uttryckligen utgår från våld mot kvinnor och ser våldet som ett jämställdhetsproblem, och berättade om den kritik Finland fått av Europarådet om att behandla våld mot kvinnor könsneutralt.

Följande möte hålls i januari.

6. Mötets avslutades 10.40

Protokoll fört vid enskild föredragning

Regeringskansliet
Stabsenheten RK1c

Beslutande
Minister
Annika Hambrudd

Föredragande
Specialsakkunnig i jämställdhet
Kristin Mattsson

Justerat
Omedelbart

Nr 21

Rapport "Alternativ till Våld - Från verksamhet som drivits av eldsjälar till professionell verksamhet med tydligt, självständigt, fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar, struktur och uppföljning" Utredningen utgör kunskapsunderlag för att underlätta politiska beslut gällande framtiden för Alternativ till Vålds verksamhet på Åland.

ÅLR 2022/8322

Beslöts att anteckna rapporten "Alternativ till Våld-Från verksamhet som drivits av eldsjälar till professionell verksamhet med tydligt, självständigt, fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar, struktur och uppföljning" till kännedom, **Bilaga**.

Beslöts att under år 2024, i samarbete med Ålands hälso- och sjukvård, utreda förutsättningarna för och konsekvenserna av att förvaltnings- och arbetsgivaransvaret gällande Alternativ till Våld under året övergår till Ålands hälso- och sjukvård.

Nr 22

Mandat och uppdrag gällande "Kommittén för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet".

ÅLR 2023/7377

Beslöts att "Kommittén för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet" (Istanbulkommittén) (ÅLR2021/1194) blir permanent och fortsätter arbetet med en sammansättning som består av specialsakkunnig i jämställdhet som sekreterare, jämställdhetsministern som ordförande, samt chefer och representanter för myndigheter och institutioner som möter våldsutsatta. Kommitténs förnyade uppdrag är att fungera som styrgrupp med samordnings- och uppföljningsansvar gällande implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld i hemmet (2011).

Ålands landskapsregering har det övergripande ansvaret för arbetet mot våld i nära relationer i enlighet med Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (2011).

ALTERNATIV TILL VÅLD

Från verksamhet som drivits av eldsjälar till professionell verksamhet med tydligt, självständigt, fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar, struktur och uppföljning

Vivan Nikula

CV Nikulas Kompetens AB. 2023

Innehållsförteckning

ALTERNATIV TILL VÅLD

- 1. Uppdrag och målsättning**
- 2. Internationella konventioner, fördrag och styrdokument gällande våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer**
 - 2.1. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet 2011 (Istanbulkonventionen)**
 - 2.2. Förenta Nationernas konvention om barns rättigheter (1989)**
- 3. Övergripande kartläggning av förekomsten av våld på Åland**
- 4. Alternativ till Våld (ATV) Åland**
 - 4.1 Alternativ till Våld – Ålandsprojektet**
 - 4.1.1 Tillkomst och åtgärder för att etablera Alternativ till Våld - Ålandsprojektet**
 - 4.1.2 Konkreta åtgärder för uppstart av ATV**
 - 4.1.3 Verksamhet**
 - 4.1.4 Ekonomi och förvaltning**
- 5. Utveckling från verksamhet som drivs av eldsjälar till professionell verksamhet med tydligt, självständigt, fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar struktur och uppföljning**
 - 5.1 Utmaningar och behov**
 - 5.2 Förslag till åtgärder**
 - 5.2.1 Förslag till inramning, administration och ekonomi**
- 6. Jämförelse med motsvarande verksamheter i Norge, Finland och Sverige**
 - 6.1 NORGE**
 - 6.2 FINLAND**
 - 6.3 SVERIGE**

ALTERNATIV TILL VÅLD

1. Uppdrag och målsättning

Arbetet ska redovisas i en utredning som används som kunskapsunderlag för att underlätta politiska beslut gällande framtiden på Åland för Alternativ till Vålds verksamhet.

Beskrivning av arbetsprocessen:

- redogöra för bakgrund och nuläge för ATV
- redogöra för de behov som finns på Åland gällande verksamheten i ATV utgående från Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen)
- beskriva den åländska verksamheten och jämföra med motsvarande i Norge, Sverige och Finland
- ge förslag på utvecklingsmöjligheter och framtida placering av ATV där helhetsbilden blir avgörande eller föreslå kompletterande eller ny behandlingsmodell
- översikten ska fungera som en del av underlag för politiska beslut.

Som en del av arbetsprocessen har intervjuer med följande personer genomförts. Fokus i intervjuerna har varit på den egna verksamhetens samarbete med ATV samt förslag och önskemål om framtida samverkans och samarbetsformer.

Marius Råkil, Alternativ til Vold, chef för ATV, psykolog med specialisering i klinisk
Crister Eriksson, ATV – Åland, ledande gruppleddare

Jane Carlsson, Feministparaplyet, verksamhetsledare

Helena Wachowiak, Folkhälsans familjerådgivning, enhetschef och familjeterapeut

Tarja Gustafsson, Folkhälsans familjerådgivning/terapienheten, familjeterapeut

Maria Hajo, Folkhälsans familjerådgivning, psykolog och familjeterapeut

Carita Gullans, Folkhälsans familjerådgivning, familjeterapeut

Mikaela Brandt, Kommunernas socialtjänst, områdeschef vuxensocialarbete

Paulina Eklund, Kommunernas socialtjänst, områdeschef barnskydd

Sara Öberg, Skyddshemmet Tallbacken

Tilde Enberg, socionompraktikant

Jeanette Pajunen, Ålands hälso- och sjukvård, förvaltningschef

Pia Hollsten-Friman, Ålands hälso-och sjukvård, vårdchef

Johan Pavli, Ålands polismyndighet; polismästare

John Clemes, Ålands polismyndighet, utredare

2. Internationella konventioner, fördrag och styrdokument gällande våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer

Att motverka och på sikt eliminera våld i hemmet och våld i nära relationer är ett strategiskt val och ett uppdrag som knyter an till Ålands självstyrelse, till internationella fördrag, konventioner och förpliktelser samt till globalt hållbarhetsarbete. Tillika som arbetet ska bidra till förverkligandet av de strategiska utvecklingsmålen gällande social hållbarhet enligt Ålands utvecklings- och hållbarhets agenda, till landskapets Agenda för jämställdhet 2019–2030 samt till Ålands landskapsregerings Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020–2030.

Ålands arbete för jämställdhet ska bidra till det övergripande målet att kvinnor och män ska ha samma frihet och makt att forma samhället och sina egna liv. En viktig del i att förverkliga det övergripande målet är ett aktivt arbete för nolltolerans mot våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer.

Åland har under årens lopp vidtagit åtgärder och gjort specifika insatser på området våld i hemmet, våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor. Insatserna är viktiga, specifika och unika bland annat eftersom de erbjuder professionella tjänster till hela Åland, till alla som bor på Åland.

Våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer är ett stort och allvarligt samhällsproblem som påverkar livssituationen för alla involverade. Våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer är ett globalt samhällsproblem, ett demokratiproblem, ett brott mot mänskliga rättigheter, en kriminalpolitisk fråga, ett folkhälsoproblem, ett individuellt problem och det största hindret för jämställdhet. Våldet måste synliggöras, förebyggas och åtgärder bör vidtas inom samhällets alla områden och i alla berörda verksamheter för att uppfylla internationella konventioner, fördrag och styrdokument gällande våld i nära relationer, våld i hemmet och våld mot kvinnor.

Landskapsregeringens Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020–2030 omfattar alla yttringar av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot riktat mot kvinnor, barn och män i nära relationer. Strategin inkluderar också hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och handel med människor för sexuella ändamål. Strategin inbegriper även barn som lever eller har levt i familjesystem präglade av olika typer av våld samt mäns/pojkars våldsutsatthet och kroppsliga integritet.

2.1. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpande av våld mot kvinnor och våld i hemmet 2011 (Istanbulkonventionen)- det första juridiskt bindande instrumentet mot våld mot kvinnor i Europa.

Ålands lagting har gett sitt bifall (2015) till att lagen träder i kraft i landskapet till de delar konventionen faller inom landskapets behörighet. Istanbulkonventionen tar hänsyn till andra konventioner såsom den **Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (1966)**, **Förenta nationernas konvention**

om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, 1979) och dess fakultativa protokoll (1999) samt CEDAW kommitténs allmänna rekommendation nr. 19 om våld mot kvinnor, Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter (1989) och dess fakultativa protokoll (2000) samt Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006).

Istanbulkonventionen fördömer alla former av våld och beskriver våld mot kvinnor som ett uttryck för historiskt ojämlika maktförhållanden mellan kvinnor och män. Konventionen slår fast att våld mot kvinnor är könsrelaterat på strukturell nivå. Förebyggande av våldet beskrivs som avgörande för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Inom området "nära relationer" förekommer begrepp som "särskild utsatthet" eller "särskild sårbarhet". Begreppen används för att belysa att vissa omständigheter kan påverka enskilda individers sårbarhet; nationell bakgrund, fysisk eller psykisk funktionsförmåga, ålder, sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck, missbrukarproblematik samt närståendes normer till självbestämmande över sexualitet och familjebildning.

Hedersrelaterat våld och förtryck har sin grund i kön, makt, sexuella och kulturella föreställningar. Kontrollen av flickors sexualitet är central och starkt knuten till kollektivet. Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från våld i nära relationer bland annat genom att det ofta utövas av flera personer och har stöd i gruppens normsystem. Även unga män kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

HBTQIA-personer är ofta utsatta då deras sexualitet, könsidentitet och könsuttryck kan ses som avvikande (Nationellt centrum för kvinnofrid 2018 "Våld mot HBTQIA-personer, en forsknings och kunskapsöversikt). Hederstänkandet kan vara mer eller mindre uttalat och kontrollen kan vara allt från vardagliga former av begränsningar av flickors/kvinnors liv som socialt umgänge, klädval, rörelsefrihet till livsval och i sin mest extrema form hot om våld, våld och dödligt våld (SKL 2011 Våldsförebyggande arbete med män).

Begreppet närstående är könsneutralt och syftar på varje person som den våldsutsatta bedöms ha en nära och förtroendefull relation till som till exempel makar, partners, sambor, pojk- eller flickvänner, föräldrar, syskon, barn eller andra släktingar. Bedömningen närstående ska göras utifrån familje- och levnadsförhållanden i det enskilda fallet men kännetecknande är att den utsatta har starka emotionella band och/eller är beroende av förövaren.

Istanbulkonventionen innehåller bestämmelser om förebyggande åtgärder till exempel insatser för att öka medvetenheten om våld mot kvinnor och våld i hemmet (artikel 13), utbildning (artikel 14) samt utbildning för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med brottsoffer och förövare (artikel 15).

2.2. Förenta Nationernas konvention om barns rättigheter (1989) innebär att konventionsstaterna ska till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling (artikel 6).

I artikel 19 föreskrivs att konventionsstaterna ska vidta lämpliga lagstiftnings-, administrativa-, och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavarens eller annan persons vård.

Idag finns kunskap och erfarenhet om hur våldet drabbar barn som växer upp med detsamma genom bl.a. **Vincent Felitti`s erkända ACE-studie (ACE: Adverse Childhood Experience/Belastningsfaktorer i barndomen)**. Studien visar att våldsutsatthet i barndomen är en underrapporterad orsak till utveckling av somatiska, sociala och psykiska problem generellt. Forskning vid Alternativ til Vold i Norge visar att majoriteten vuxna utövare i behandling har egna erfarenheter av våld under sin uppväxt. Rapport 4/2012 från Nasjonalt kunskapscenter om vold och traumatisk stress ger en bild av kännetecknen hos män som uppsökt Alternativ til Vold där det bland annat framkommer att litet under 50 procent av deltagande män upplevt omsorgssvikt eller övergrepp under barndomen och 61,8 procent hade blivit fysiskt misshandlade som barn. Den svenska rapporten "Våld och hälsa - en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa" 2014 uppvisar samma resultat som ACE studien.

3. Övergripande kartläggning av förekomsten av våld på Åland ***"Våld i nära relationer på Åland" (2017)***

Idag finns det fortfarande ett stort mörkertal gällande offer för våld i hemmet och våld i nära relationer inte minst i ett globalt perspektiv. Det finns ändå en större insikt om hur systematiskt våldet är och också kunskap om hur våldet bottnar i föreställningar och normer om kvinnors underordning. Våldet underrapporteras av förövare och offer vilket leder till att myndigheter har ofullständig rapportering.

År 2017 genomförde Ålands landskapsregering i samarbete med Ålands utrednings- och statistikbyrå (ÅSUB) en enkätundersökning gällande förekomsten av våld i nära relationer på Åland, Våld i nära relationer på Åland 2017. Enkäten var ett led i Ålands landskapsregerings arbete att förverkliga och implementera Istanbulkonventionen på Åland. Undersökningens svarande hämtades genom slumpmässigt urval ur befolkningsregistret och bestod av drygt 1000 ålänningar. Totalt svarade 494 personer, vilket betyder en svarsprocent på 49%.

Kartläggningen visar att kvinnor på Åland har varit mera utsatta för våld i hemmet och våld i nära relationer än män på Åland. Något mer än var tredje kvinna och var femte man (36 procent av kvinnorna och 20 procent av männen 18–79 år) uppgav att de någon gång i sitt liv varit utsatta för våld i nära relation. Resultatet visade även att 12% av de svarande hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna (kvinnornas andel var 16 % och markant större än männens 9%).

Psykiskt våld var den vanligaste våldsformen och ungefär var tredje av de svarande som hade blivit utsatta för våld i nära relationer under de senaste tolv månaderna bodde i hushåll med ett eller flera barn. Oavsett våldsform var kvinnor mera utsatta än män och ju grövre våld desto större utsatthet. I utredningen rapporteras resultaten för utsattheten i fyra huvudsakliga våldsformer nämligen fysiskt våld/hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld samt försummelse och materiellt våld.

Beräkningar från utredningens resultat visade att drygt 360 minderåriga barn fanns i hushåll där minst en person utsatts för våld i nära relation. Barn som upplever/upplevt våld i det egna hemmet är ingen enhetlig grupp men dessa barn är i stort behov av stöd och hjälp. Barn har inget val därför är det vuxenvärldens skyldighet att upptäcka flickor och pojkar som växer upp med våldet och/eller själva är utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående. I undersökningen rapporteras resultaten för utsattheten i de fyra huvudsakliga våldsformerna; fysiskt våld/hot om våld, psykiskt våld, sexuellt våld samt försummelse/materiellt våld.

Den åländska undersökningen visade att det är relativt vanligt att de utsatta inte söker hjälp hos myndigheter, hjälpinstanser utan hos vänner och bekanta. För en person utsatt för våld i nära relation är det svårt att söka hjälp, detta eftersom våldsutövaren är en person som den utsatta har en nära och känslomässig koppling till. Dessutom bör man komma ihåg att våldshandlingarna normaliseras med tiden och väcker ofta känslor av skuld och skam hos den utsatta. Av de utsatta är det endast ett fåtal som gör polisanmälan. Hälso- och sjukvården är ofta den första instans som den våldsutsatta uppsöker. Känslor av skuld, skam och vanmakt kan göra det svårt att berätta vad som hänt samt en rädsla för att inte bli trodd. Därför är det av största vikt att personer som söker stöd och hjälp känner sig trygga samt att de alltid möts av professionalitet, bekräftelse och empati.

Resultatet av den åländska kartläggningen blir med andra ord en utmaning och ett uppdrag för berörda myndigheter och organisationer att se över rutiner, strukturer och metoder i den egna verksamheten för att upptäcka våldet. Dessutom krävs goda kunskaper om samt kontinuerlig uppföljning av verksamhetens styrdokument på området. Tillika med kontinuerlig kartläggning av kunskapsläget i den egna verksamheten samt åtgärder för eventuella kompetenshöjande insatser för de yrkesgrupper som kommer i kontakt med brottsoffer och förövare. Regelbunden utvärdering och uppföljning av handlingsplanen för den egna verksamheten rekommenderas.

Forskning visar att på individnivå etablerar våldsutövaren makt över en annan person. Våld i nära relationer uppstår i situationer där den utsatta är underlägsen utövaren bland annat genom en känsla av emotionellt eller ekonomiskt beroende. Å andra sidan kan även förövaren känna rädsla, skam och ilska som i sin tur kan bidra till aggressivitet.

Interventionen på Åland måste vara evidensbaserad (evidens förhåller sig till forskning och till klinisk erfarenhet) det vill säga att metoderna har prövats enligt vetenskapliga kriterier och kan åstadkomma en mätbar förändring (Evidensbaserat folkhälsoarbete, 2014) Situationen före och efter interventionen måste mätas för att

kunna se interventionens effekter. Evidens betyder också enligt Amerikanska Psykologförbundet (APA) evidensbaserad verksamhet.

Det vill säga arbetet ska bygga på integrationen av

- 1) Bästa tillgängliga forskning
- 2) Klinisk erfarenhet
- 3) Klientens hela livssituation (preferenser som ålder med mera).

(Report of the 2005 Presidential Task Force on Evidence Bases Practise, Ronald F. Levant, EdD, MBA, ABPP President American Psychological Association, July 1 2005)

Strategin för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020 - 2030 (Ålands landskapsregering) innehåller fyra huvudområden:

1. Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld i nära relationer
2. Förbättrad upptäckt av våld samt ett starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
3. Effektivare brottsbekämpning mot våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor
4. Förbättrad kunskap och metodutveckling inom området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, särskilt avseende våldsprevention med ett särskilt fokus på kopplingen maskulinitet och våld

Trots att kvinnor är överrepresenterade bland de som varit utsatta för våld i nära relationer är det skäl att komma ihåg att vem som helst oberoende av kön eller bakgrund kan utsättas för våld i nära relationer (s 71).

4. Alternativ till Våld (ATV) Åland

Det finns, historiskt sett, en relativt kort tradition att betrakta våld i hemmet, våld mot kvinnor och våld i nära relationer som ett folkhälso- och samhällsproblem.

Artikel 16 (Istanbulkonventionen 2011)

1. Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar till att förövare som har utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt genomföra lagstiftnings- och andra åtgärder för att inrätta eller stödja program som syftar till att förövare som utövat våld i hemmet ska lära sig att inte bete sig våldsamt i mellanmänskliga relationer i avsikt att förebygga ytterligare våld och förändra ett våldsamt beteendemönster.

2. Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att inrätta eller stödja behandlingsprogram i avsikt att förebygga att förövare särskilt sexualförbrytare begår nya brott

3. När parterna vidtar åtgärder som avses i punkterna 1 och 2 ska de säkerställa att stöd till brottsoffren samt deras säkerhet och mänskliga rättigheter ska komma i

första hand och att dessa program när det är lämpligt, inrättas och genomförs i nära samarbete med specialiserade stödtjänster för brottsoffer.

Parternas (staternas) skyldigheter definieras klart och tydligt vad gäller förebyggande arbete men också i frågan om åtgärder gällande offer och förövare. Ålands landskapsregering ansvarar för de områden och frågor där Åland har behörighet.

4.1. Alternativ till Våld - Ålandsprojektet

Alternativ till Våld (ATV) på Åland är ett terapeutiskt behandlingsprogram för män med en aggressions- och våldsproblematik gentemot sin kvinnliga partner. Uppstart och utveckling av ATV-Åland har skett och sker i samarbete och samverkan med Alternativ till Vold i Norge. ATV:s verksamhet är en del av implementeringen av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, 2011.

Vid uppstart av ATV (2004) var argumenten och en del av målsättningarna för verksamheten, att få slut på våldet samt att öka förutsättningarna för att utveckla ett tvärfackligt samarbete som inkluderade alla nyckelverksamheter. Att motarbeta våld i nära relationer framgångsrikt förutsätter ett välfungerande samarbete mellan sjuk- och hälsovård, skyddshem, socialvård och polis samt räddningstjänst tillika med samverkan som inkluderar kyrkans personal samt tredje sektorn. Ovannämnda är ofta bland de första som kommer i kontakt med utsatta kvinnor och barn och/eller förövaren. Om det då finns kunskap och ett erbjudande att hänvisa den som utövat våld till är det lättare för berörda myndigheter, organisationer och andra instanser att ställa frågan om våldet samt göra en kartläggning av detsamma. Erfarenheten visar också att det underlättar kvinnans beslut att söka hjälp om hon vet att även förövaren får stöd och hjälp i arbetet med att upphöra med våldet.

4.1.1. Tillkomst och åtgärder för att etablera Alternativ till Våld - Ålandsprojektet

Alternativ till Våld-Ålandsprojektet påbörjades i projektform eftersom fysisk inramning, ekonomiska och strukturella ramar för behandlingserbjudande inte var på plats men snabb uppstart av verksamheten prioriterades politiskt högt.

Alternativ till Våld – Ålandsprojektet inleddes år 2002 i samarbete med Alternativ till Vold i Norge och leg. psykolog Marius Råkil. Alternativ till Våld – Ålandsprojektet är ett pionjärprojekt inom Norden och i Europa i den bemärkelsen att initiativet till projektet togs på högsta nivå utanför kriminalvården, det vill säga av dåvarande Ålands landskapsstyrelse, jämställdhetsdelegationen och referensgruppen för Kvinnofrid. Kvalitetssäkring av projektet utgjordes av att Marius Råkil (Alternativ till Vold, Norge), som ansvarade för grundläggande utbildning, handledning till gruppledarna samt kompetensutveckling.

Projektet var underställt Ålands landskapsstyrelse (nuvarande Ålands landskapsregering) och tjänsteman med övergripande ansvar för jämställdhetsarbetet på Åland.

Behandlingsmetoden har sedan 1987 utvecklats i Norge för att åstadkomma beteendeförändring hos män med aggressions- och våldsbenägenhet i sina nära relationer. Alternativ till Våld är en specialiserad våldsbehandling baserad på aktuell kunskap och erfarenhet av våldet och konsekvenserna för utövaren av våldet och för kvinnorna och barnen som oftast drabbas av våldet.

Behandlingens huvudtema är att få den som utövat våld (mannen) att ta ansvar för det våld han utövat. Deltagande i gruppen omfattar en tidsram på ett och ett halvt år till två år. Målsättningen är att det våldet ska upphöra. Sedan år 2015 utökades verksamheten i ATV på Åland med möjlighet till partnerkontakt, som sker i början och i slutet av behandlingen.

Begreppet behandling som används i Alternativ till Våld associerar inte till att man ser mannen som ”sjuk”. Det är omodernt och medicinskt orienterat perspektiv att per automatik associera behandling till sjukdom. ATV på Åland har även ett uppdrag att fungera som kunskapsförmedlare och rådgivare i frågor som rör mäns våld i nära relationer.

Samarbetspartnersvid uppstart och över tid har varit Ålands sjuk- och hälsovård, (psykiatriska vuxenmottagningen), sociala myndigheter (idag KST) främst barnskyddet och Tallbacken, Folkhälsans familjerådgivning, polisen samt beroendemottagningen. (Crister Eriksson, gruppleddare).

4.1.2. Konkreta åtgärder för uppstart av ATV

Arbetet med att etablera ”Alternativ till Våld – Ålandsprojektet fick sin början genom att en grupp professionella terapeuter erbjöds utbildning och kompetensutveckling under två år i samarbete med Alternativ till Vold i Norge. Målsättningen var att genom ökad kunskap samt kännedom om evidensbaserade metoder och processer skapa förutsättningar för att på Åland påbörja arbetet med ett professionellt, evidensbaserat och empatiskt behandlingserbjudande till med män med vålds- och aggressionsproblem gentemot sin kvinnliga partner. Modellen bygger på att terapeuten har ett aktivt förhållningssätt i arbetet med våldsutövande män. I förberedande utbildning arbetar terapeuten med sitt personliga förhållningssätt till olika typer av våld och till maktrelationen mellan könen. En av utgångspunkterna i arbetet med förövare är att det finns en tydlighet i att det är själva våldshandlingen som fördöms inte mannen. Behandlingen var/är kostnadsfri för deltagarna

Den femte februari 2004 skedde det officiella öppnandet av Alternativ till Våld-Ålandsprojektet medan möjligheten att ta kontakt via telefon hade etablerats redan från första januari 2004. Den första gruppen hade sin första sammankomst 10 februari 2005 och gruppverksamheten har utan avbrott varit igång sedan dess.

Under 2020 drabbades även Alternativ till Våld av störningar på grund av pandemi vilket förorsakade ett uppehåll i gruppverksamheten på cirka sex månader.

Individuella kontakter och besök kunde dock ske i enlighet med gängse restriktioner inom hälso- och sjukvården.

Gruppen har över tid sammankommit en gång i veckan med uppehåll ca åtta veckor under sommarmånaderna och större helger men möjligheter till individuell kontakt har kvarstått antingen via fysiska besök eller via telefon.

4.1.3. Verksamhet

Kontakt med ATV har i huvudsak tagits av klienten själv eller genom hänvisning från myndigheter (främst sociala myndigheter, barnskyddet) eller övriga instanser så som (Folkhälsans familjerådgivning). Dock har hänvisningar från myndigheter och övriga instanser minskat under tid och kan sägas vara obefintlig idag.

Kontakt med Alternativ till våld fås via mobil +358 457 529 104 Telefontid måndag och torsdag kl. 12-13. E-post: atv@atv.ax. Under 2020 och pågående pandemi utökades telefontiden från och med maj till september, måndag-fredag kl.15-22 samt lördag och söndag kl. 12-15. Ökad kontakt med ATV på Åland kunde inte noteras under nämnda tidsintervall.

Gruppens samlingsplats har under tid varit på tre olika platser men alltid i Psykiatriska kliniken lokaler. Ur deltagarnas synvinkel blev nuvarande plats, sjukhusområdet, en klar försämring enligt ledande gruppledare.

Män som söker hjälp för sitt våldsbeteende anmäler sig själva till gruppen eller blir remitterade från myndighetshåll. Den första kontakten sker enskilt, så snabbt som möjligt. Gruppledaren börjar med att bilda sig en uppfattning om det enskilda fallet samt vinnlägger sig om att vinna klientens tillit och förtroende.

Gruppledarna på Åland har varit av olika kön redan från start och därigenom skapas förutsättningar för olika perspektiv och infallsvinklar i gruppsamtalen. Deltagarna kan avbryta deltagandet när de så önskar. Gruppen fungerar som en öppen grupp i betydelsen att när en gruppmedlem slutar börjar en ny i gruppen. Deltagarna ger ett frivilligt medgivande till att bli kontaktade efter tid för uppföljning.

Sedan start och fram till 2020 har 74 klienter tagit kontakt. Vid uppstart av ATV-verksamheten kontaktades ATV av en större andel klienter som av olika anledningar inte uppfyllde kriterierna för deltagande. 18 klienter totalt har av olika anledningar inte varit aktuella fram till 2020. 40 av totalt 56 klienter har påbörjat behandling (30 i grupp- och 10 i individuell behandling). 35 klienter har avslutats och bland dessa finns 10 avhopp det vill säga att man av olika anledningar valt att avbryta programmet, 16 vågade av olika anledningar inte delta. Avslutade 2020 tills nu är 25 klienter, avhopp 10 och i behandling 5 klienter. Detta innebär att en kontinuerlig gruppverksamhet existerat i 20 år.

4.1.4. Ekonomi och förvaltning

Ramarna för verksamheten på Åland är att ATV fungerar så att den operativa verksamheten (grupp- och individuella samtal) fungerar inom ATV medan Ålands landskapsregering har ansvar för budget och godkänner därmed verksamhetens utgifter (tidigare chefen för jämställdhetsenheten, idag nuvarande specialsakkunnig i jämställdhet). Ålands landskapsregering administrerar avtalet med Alternativ til Vold i Norge. Noteras bör att Alternativ till Våld (Åland) idag har liten ekonomisk verksamhet med få transaktioner.

Ersättning till gruppledarna 2022 var 30 000 därtill tillkommer kostnader för handledning som faktureras av Alternativ til Vold i Norge och under 2022 har inga betalningar skett. Kostnader som uppstår i samband med kompetensutveckling bekostas av Ålands- hälso- och -sjukvård.

Journalanteckningar förs över deltagarna och gruppsamtalen men journalerna är inte en del av den officiella journalföringen vid ÅHS. Detta upplevs av deltagarna delvis som positivt eftersom det inte framkommer i sjukjournalen att man utövat våld i nära relationer. Journalanteckning om deltagande i ATV skulle eventuellt kunna utgöra en försvårande omständighet vid beslut om att delta i gruppverksamhet eller inte vid ATV med tanke på Ålands litenhet och den skam de flesta förövarna upplever som våldsutövare.

5. Utveckling från verksamhet som drivs av eldsjälar till professionell verksamhet med tydligt, självständigt, fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar struktur och uppföljning

Idag, drygt tjugo år efter uppstart av Alternativ till Våld på Åland, kvarstår grundläggande strukturella problem med verksamheten. Alternativ till Våld fungerar i många avseenden fortfarande som ett projekt utan fastställd struktur, budget, efterfrågad rapportering, mål för utveckling eller uppföljning av verksamheten tillika med avsaknad av fastställt arbetsgivaransvar. Verksamheten bygger fortfarande idag på individuellt engagemang av olika eldsjälar i olika verksamheter.

Den stora principfrågan blir hur ATV ska utvecklas från att vara en aktivitet som drivs av eldsjälares engagemang till en professionell och formaliserad verksamhet som vilar på stabil grund med ett tydligt självständigt fackligt verksamhets- och utvecklingsansvar.

Internationella konventioner och andra styrdokument på området konstaterar att våld mot kvinnor och barn, våld i hemmet och våld i nära relationer är ett samhällsproblem. Detta innebär att åtgärder för att motverka fenomenet och dess konsekvenser är ett samhällsansvar. Det övergripande ansvaret för våld mot kvinnor och våld i hemmet är därmed kopplat till ett "nationellt" ansvar på högsta nivå det vill säga Ålands landskapsregering. Det övergripande samhällsansvaret kan inte delegeras till en enskild myndighet, inte till polis, inte till hälso- och sjukvård inte heller till sociala myndigheter. De berörda myndigheterna bär sin del av ansvaret i enlighet

med sina styrdokument som gäller det egna verksamhetsområdet tillika med att myndigheterna har ansvar för samverkan och samarbete med andra myndigheter.

5.1. Utmaningar och behov

Alternativ till våld saknar egna lokaler, inramning och ett uttalat arbetsgivaransvar tillika med att resurserna riktade till ATV är otillräckliga. De två gruppledarna har egna heltidstjänster vilket innebär att arbetet inom ATV blir ett privat uppdrag vid sidan om där själva gruppleaderskapet i huvudsak arvoderas. Gruppledarna har idag inte resurser eller praktisk möjlighet för att möta klienter individuellt så ofta och så snabbt som vore önskvärt. Detta blir problematiskt eftersom individuella möten är avgörande för nyrekrytering till gruppen. Klienter kan vid behov gå i individuell terapi och när tiden är mogen flyttas över till gruppverksamheten.

Telefontiden upplevs generellt som alltför kort och kontakt per e-post leder inte alltid till snabbt svar. I intervjuerna har även framkommit önskemål om utökad samtalsfunktion vid flera tidpunkter samt till samlad och kontinuerligt uppdaterad information om verksamheten också hos berörda myndigheter samt kommunerna och andra organisationer.

Gruppledarna har inte tilldelats resurser i form av tid och möjligheter att dela med sig av den kompetens, kunskap och erfarenheter som de har erhållit genom individuella samtal med klienterna, genom gruppverksamheten, obligatorisk kompetensutveckling och/ eller genom handledning vid Alternativ til Vold i Norge. Berörda hänvisande myndigheter och organisationer är i behov av handledning och kunskapsutveckling grundad på erfarenhet och forskning för att upptäcka och synliggöra samt åtgärda våld i nära relationer inom sitt ansvarsområde. Kunskap, samarbete och samverkan är grundläggande förutsättningar för hänvisning av klienter till ATV och för utökad samarbete myndigheter emellan med beaktande av tystnadsplikt. Berörda myndigheter måste utveckla ett gemensamt språk, det vill säga evidensbaserade gemensamma rutiner, modeller och processer samt gemensam värdegrund då det gäller att upptäcka och synliggöra våld i hemmet och våld i nära relationer.

Frågan om våld bör få hög prioritering i berörda myndigheter samt en ledning som ställer krav och tilldelar resurser för uppdatering av kunskap, ny forskning om metoder och processer i hur man i olika myndigheter ska upptäcka våld i nära relationer. Arbetet mot våld i nära relationer är inte idag helt internaliserat i berörda myndigheters verksamhet. Upptäckt och synliggörande av våld mot kvinnor, våld i nära relationer och våld i hemmet är en förutsättning för stöd och hjälp till utsatta och till förövare Vid intervjuerna med myndigheter har även framkommit att ökad kunskap allt oftare även bidrar till att synliggöra kvinnors våld mot barn i hemmet. Systematiska processer och rutiner kring identifiering och synliggörande av utsatta och förövare är en nödvändighet på Åland.

Likaså är det oerhört viktigt att genom samverkan och kunskap om evidensbaserade metoder och processer tidigt upptäcka minderåriga som växer upp och/eller lever med våld. Det kan bli avgörande för barns uppväxtvillkor att slippa våldet.

Slutsatserna i tidigare nämnda ACE-studien är att ett framtida välmående grundar sig på trygga, stabila och vårdande relationer. Detta innebär att medvetenheten bör öka och utvecklas i barnomsorg, skola, kultur, idrott, socialtjänst, rättsväsende samt hälso- och sjukvården men också i fördelningspolitik och prioriteringar överlag. Strategiska utvecklingsinsatser och framgångsfaktorer gällande arbetet med våldsutövande män är partnerkontakt och barnstöd. Alternativ till våld ska inte ses som en isolerad insats. Det övriga insatssystemet bör också fungera. Åland bör även utveckla insatser för unga förövare och unga brottsoffer samt strategier gällande att motverka våld i nära relationer med tanke på HBTQIA och den kunskap som då krävs för insatser. Det förebyggande arbetet mot våld på Åland bör involvera alla samhällsaktörer.

ATV har inget inflytande över budget (som tidigare beskrivits). Gruppledarna bör ha ett tydligt uttalat uppdrag och mandat för att arbeta med utveckling, system, processer och metoder med målsättning att marknadsföra ATV till myndigheter och ålänningarna. Eftersom ATV idag till stor del fortfarande bygger på individuellt engagemang så saknas resurser, tid och möjlighet att optimalt utveckla verksamheten, samarbetet och samverkan med övriga myndigheter.

Trots att kartläggningen av våld i nära relationer på Åland visar att var tredje kvinna är utsatt för våld i hemmet och/eller våld i nära relationer har ATV ibland för få klienter. Kritik har ibland riktats till ATV för att verksamheten inte är tillräckligt synlig vilket till stor del beror på bristande resurser.

Alternativ till våld är kan sägas vara aktivitet som har byggts upp och hållits levande av eldsjälar. Idag tjugo år senare måste landskapsregeringen arbeta konstruktivt och målmedvetet för att vidta nödvändiga åtgärder och för att ge svar på principfrågeställningen hur ATV i nuvarande form som aktivitet ska utvecklas till att bli en formaliserad och professionaliserad verksamhet som står på stabil grund?

5.2. Förslag till åtgärder

Ålands landskapsregering har fortsättningsvis det övergripande ansvaret för arbetet mot våld i nära relationer. Ålands landskapsregering har också det övergripande ansvaret för att implementera och följa upp Istanbulkonventionen och för att uppnå målsättningen om noll-tolerans mot våld mot kvinnor och deras barn, våld i hemmet och våld i nära relationer.

Ålands landskapsregering kan däremot delegera förvaltningsansvar till olika myndigheter medan det övergripande ansvaret fortfarande finns hos Ålands landskapsregering eftersom våld i nära relationer, våld i hemmet och våld mot kvinnor är ett samhällsproblem.

Samarbetet med Alternativ til Vold i Norge fortsätter och utvecklas successivt till att omfatta flera utvecklingsstrategiska mål på området våld i nära relationer och våld i hemmet.

5.2.1. Förslag till inramning, administration och ekonomi

Våld i nära relationer, våld mot kvinnor och våld i hemmet definieras som ett folkhälsoproblem rent internationellt. Hälso- och sjukvården har bland annat därför också ett tydligt ansvar när det gäller att upptäcka våldsutsatthet och ge ett adekvat, medicinskt, psykosocialt och psykologiskt omhändertagande. Hälso- och sjukvården är en nyckelgrupp i detta fall eftersom de också är bland de första som kommer i kontakt med våldsutsatta. Ledningsgruppen för ÅHS utsåg genom beslut LG § 52/2017 en mångprofessionell arbetsgrupp för att under 2017 klargöra vilka delar av våld i nära relationer som faller under ÅHS ansvar. Arbetsgruppens slutrapport var klar 22.2.2021.

Alternativ till Våld på Åland har under hela sin verksamhet haft sin hemvist i psykiatriens utrymmen och ÅHS har stått för en stor del av kostnaderna gällande kompetensutveckling och handledning för gruppledarna vilka utgör/utgjort en del av personalen vid ÅHS.

Personal vid ÅHS tillhörde pionjärerna vid uppstart av och deltagande i EU-projektet "Kvinnofrid International 1998–2000" där det åländska strategiska kvinnofridsarbetet tog sin början med landskapsstyrelsen som huvudman. Förvaltningschefen vid ÅHS var aktiv i referensgruppen för Kvinnofrid i tiden för uppstart av ATV liksom nuvarande förvaltningschef är medlem i Istanbulkommittén.

ÅHS var också den organisation som i den åländska kartläggningen av våld (2017) omnämndes som den verksamhet som bemötte utsatta hjälpsökande professionellt och bekräftande. Genom att införliva Alternativ till Våld i sjuk- och hälsovårdens ramverk stärks relationerna till redan befintlig partner. Färdiga stödfunktioner blir även tillgängliga för ATV och ÅHS får den direkta kopplingen till ATV och den kompetens och erfarenhet på området som finns där.

Våld mot kvinnor, våld i hemmet och våld i nära relationer är ett samhällsansvar och kan därför inte definieras enbart som ett sjuk- och hälsovårdsproblem därför kan ÅHS inte tilldelas ett övergripande ansvar för verksamheten i ATV. Däremot kan ÅHS i samförstånd med landskapsregeringen tilldelas ett förvaltar- och arbetsgivaransvar gällande Alternativ till Våld och blir på så sätt bindemedlet till landskapsregeringen som är ägare till ATV och som tecknat avtalet med Alternativ till Vold.

Förvaltningsansvar innebär inte fackligt ansvar i professionell mening eftersom ATV på Åland förslagsvis organiseras som egen självständig enhet inom ÅHS med eget ansvar för budget och för kapacitet att bemöta klienter, att utveckla verksamheten och samarbetsrelationerna till berörda myndigheter samt för marknadsföring av ATV till Ålands befolkning. ATV uppdraget operationaliseras in i förslagsvis två tjänster på deltid (inte underlag för heltid). Utrymmen för ATV-verksamheten ska inte förknippas med ohälsa men vara lätt tillgängliga vilket innebär att sjukhusområdet inte är den optimala platsen för ATV.

Ålands landskapsregering har det övergripande ansvaret för ATV men kan förslagsvis ge **Kommittén för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet** i uppdrag att fungera som styrgrupp med uppföljningsansvar för den

konkreta verksamheten i ATV det vill säga för rekrytering, kompetensutveckling och utveckling av verksamheten. Uppföljningen av ATV sker förslagsvis genom halvårsvis rapportering, i enlighet med fastställd struktur, till Istanbulkommittén.

Ovan nämnda kommitté bör erhålla ett förnyat mandat och även tilldelas uppdraget att följa upp berörda myndigheternas (polis, socialvård, hälso- och sjukvård) arbete med implementering och uppföljning av Istanbulkonventionen. Kommittén utgör då bindemedlet mellan berörda myndigheter och Ålands landskapsregering.

Förslaget till utveckling av ATV diskuteras, kompletteras och förankras i Alternativ till Våld på Åland och i Alternativ til Vold i Norge, i Ålands landskapsregering, i Istanbulkommittén och i respektive berörd myndighet. Alla eventuella konsekvenser utreds så att resurser för utvecklingen av ATV på Åland finns beskriven i landskapsregeringens budget för år 2024.

6. Jämförelse med motsvarande verksamheter i Norge, Finland och Sverige

6.1. NORGE (<https://atv-stiftelsen.no>)

Alternativ til Vold tillkom 1987 och var då det första erbjudandet i Europa till män som utövade våld i nära relationer med projektfinansiering av Socialdepartementet.

Fram till 1992 definierades ATV som ett försöksprojekt med finansiering från Barne- og Familiedepartementet och Oslo kommun. År 1994 etablerades ATV som ideell stiftelse och tog samma år kvinnor som utövare av våld i nära relationer till behandling. Därefter utökades målgruppen med ungdomar med vålds- och aggressionsproblem. Vid samma tidpunkt utökades målgruppen, huvudsakligen kvinnor, med klienter som varit utsatta för våld av sin partner genom den så kallade Partnertjenesten, ett projekt med extern finansiering.

Partnertjenesten blev startskottet för organisationens arbete med kunskapsutveckling genom externt finansierade projekt. Målsättningen var att utveckla nya metoder till nya målgrupper (t.ex. klienter med etnisk minoritetsbakgrund) eller fokusområden som föräldraskap som integreras i behandlingen av klientens våldsproblem.

Kunskapsutveckling genom projektarbete är ett arbetssätt som tillämpas ännu idag.

Under 2000-talet utökades målgruppen genom projekt för våldsutsatta barn. Från 2004 tillkom ett 6-årigt "Barneprojektet" ett samarbetsprojekt mellan ATV och Senter for krisepsykologi i Bergen med finansiering av staten via Barne- og likestillingsdepartementet.

ATV är ett behandlingserbjudande till vuxna som utövar våld, till vuxna och barn som lever med våld i familjen eller har varit utsatta för våld genom ett så kallat familjemandat från norska staten.

Våld i nära relationer handlar inte bara om fysiskt våld utan kan inbegripa bland annat sexualiserat våld, ekonomiskt våld, materiellt våld och/eller psykiskt våld.

Per Isdal "Meningen med våld" definierar våldet som följer: " *Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom denna handling skadar, smärftar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något den vill.*"

Alternativ til Vold omvandlades till Stiftelse år 1994. Huvuduppdraget för ATV är erbjudande till hjälp och behandling men ATV har även ett uppdrag att driva kunskapsutveckling på området våld i nära relationer. ATV står även som kunskapsförmedlare till organisationer och kommuner i deras arbete med våld i nära relationer. ATV i Norge deltar även aktivt i samhällsdebatten.

ATV ska genom sitt arbete mot våld öka och trygga säkerheten i familjen. Behandlingen bygger på kunskap om våldets konsekvenser för alla berörda. ATV:s behandlingserbjudande har särskilt fokus på våld i nära relationer. Erbjudandet om behandling, hjälp och stöd gäller vuxna och ungdomar som utövar våld, vuxna och barn som utsätts för våld oberoende av kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller funktionsvariation. Uppdraget är behandling, kunskapsutveckling och kunskapsförmedling.

Alternativ til Vold har genomfört en större process- och utfallsstudie (2021) i samarbete med Nasjonalt kunnskapssenter om våld och traumatisk stress (NKVTS). En del av studien har följt 84 män som utövat våld mot sin kvinnliga partner och som deltagit i individuell psykoterapi på ATV.

Man inhämtade data om männens bruk av fysiskt våld, fysiskt kontrollerande våld, materiellt våld och psykiskt våld vid tiden för uppstart av behandlingen, vid behandlingens slut och 1,5 år efteråt. Informationen inhämtades genom självrapportering av männen och deras partners. Resultaten visade signifikant nedgång gällande andel män som rapporterade användning av våld under en typisk månad det sista året för behandling till 1,5 år efter behandlingens avslutande. Detta gällde även det som kvinnliga partnern rapporterade och förändringen gällde alla former av våld. Man efterfrågade också om våld den sista månaden. Resultatet från männen visade här en signifikant nedgång av alla typer av våld vid behandlingens slut och denna nedgång kvarstod efter 1,5 år. Partnerrapporterna indikerade en betydlig nedgång men den var inte signifikant.

Man undersökte också om alkoholmissbruk eller/och en eller flera psykiska diagnoser vid uppstart av behandling hade betydelse för resultatet. Det visade sig att konstaterat alkoholmissbruk eller en psykisk diagnos inte kunde associeras med resultatet. Detta kan tyda på att behandling vid ATV kan vara lika effektiv för män som lider av psykisk sjukdom eller har ett alkoholberoende eller missbruk och som för män utan liknande symptom.

Däremot visade resultatet att antalet konsultationer hade betydelse för resultatet ju fler konsultationer männen hade desto lägre sannolikhet att använda sig av fysiskt, våld, fysiskt kontrollerande våld efter 1,5 år.

I avsikt att undersöka om männen ändrat sin mentala inställning till sig själva och hur de fungerade i det dagliga livet så fyllde de i Outcome Questionnaire (OQ-45) efter

1,5 års behandling. Resultaten tyder på en betydlig positiv förändring rent psykologiskt, speciellt i en positiv förändring i deras relationer till andra.

Dessa resultat är lovande när det gäller att erbjuda individuell psykoterapi till män för att minska bruket av våld och för att få en bättre relation till andra.

Idag har Alternativ til Vold 15 kontor i Norge som finansieras genom kommunala och statliga medel och erbjuder tjänster till kommuninvånarna. Deltagande innebär en kostnad för klienten beroende på vilken behandling man deltar i.

Alternativ till Våld finns idag på Åland, i Sverige och på Island där verksamheterna regleras genom avtal om användningen av behandlingsmetoden men också gällande handledning och kompetensutveckling.

6.2. FINLAND

Verksamhet, som riktar sig till förövare gällande våld, bedrivs som framgång av enskilda föreningar.

I Finland har inte behandlingsmetoden Alternativ till Våld etablerats men i Finland har man genom Miessakit r.y. (<https://www.miessakit.fi>) i motsvarande syfte infört (1997) och utvecklat "Lyömätön Linja" (Oslagbar linje).

Lyömätön linjas program mot våld börjar med att mannen själv tar kontakt utan remiss eller hänvisning. Målet med behandlingen är att få slut på det våldsamma beteendet och att deltagaren ska förstå sitt beteende och bakgrunden till detta samt hitta alternativa handlingsmönster. Möjlighet till individuell kontakt är möjlig så ofta och så länge man är i behov av det. Därefter erbjuds Veturi kamratstödsgrupp som pågår i 15 veckor, en gång i veckan med 1,5 timmes träffar. Deltagaren förbinder sig att delta i minst 8 samtal. Maximala tiden för gruppdeltagande är 1,5 år.

Våldsavvänjningsprogrammet innehåller även vägledning för familjemedlemmar.

Då behandlingen avslutas kommer man överens om återkoppling efter ett halvt år där man utvärderar ickevåldskompetens och den aktuella livssituationen.

Miessakit r.y. har ett uppdrag att uppmuntra till individuella, gemensamma, samhälleliga system som stöder mannen välmående med målsättningen att männen ska växa andligt, psykiskt och socialt. Miessakit r.y. arbetar med att tillföra ett manligt perspektiv i arbetet för jämställdhet och välmående.

Miessakit r.y. erbjuder även verksamhet som stöder män som varit utsatta för våld (Väkivaltaa Kokeneet Miehet), stöder män i föräldraskapet, (Isyyden tueksi), stöder män i skilsmässoprocessen (Erosta elossa) samt fungerar som stöd till inflyttade män att komma in i arbetslivet (Vierasta Veljeksi). Föreningen har även verksamhet som riktas till pappor eller familjemedlemmar som lider av depression (MASI). Verksamheten finansieras av STEA (Social- och hälsoorganisationernas understödscentral med andra ord medel från Veikkaus och bidrag från allmänheten).

Miessakit r.y. fungerar som sakkunnig inom uppgiftsområdena och bedriver en del forskning.

Barnskyddsorganisationen Förbundet för mödra- och skyddshem (<http://ensisijaturvakotienliitto.fi>) är en barnskyddsorganisation som erbjuder skyddsverksamhet och tjänster för våldsutövare. Detta görs enligt Jussityö

(<http://www.Violary.fi>) där målsättningen är att deltagarna ska kunna förutse risksituationer och bryta våldsspiralen. Arbetet sker individuellt med förövaren men också den utsatta får stöd. De individuella samtalen som vanligtvis är fem erbjuds möjlighet för våldsutövare och utsatta till gemensam träff. Förbundets verksamhet finansieras till 70% av STEA och genom Stiftelsen Barnens Dag (Lasten päivän säätiö).

Maria Akatemia r.y. (<https://www.mariaakatemia.fi>)

Maria Akatemia är nationell expert och icke statlig organisation med uppdrag att främja hållbart välbefinnande. Maria Akademia arbetar med att främja andlig tillväxt för beredskap att tackla aktuella sociala utmaningar som kan uppstå i vardagen. Organisationen har expertis på mänsklig tillväxt och självkänedom och är specialist på arbete med kvinnor.

Maria Akatemia erbjuder sedan 2003 tjänster, i Helsingfors och Tammerfors, för kvinnor som använder våld. Fokus är på förebyggande insatser gällande våld i nära relationer och man upprätthåller även telefonjouren Avoim Linja (Öppna Linjen) som riktar sig till kvinnor som använder våld eller är rädda för att de kommer att använda våld. Verksamheten innehåller också psykoterapitjänster för kvinnor och män, för grupper i självkänedom och gruppverksamhet för seniorer.

Naistenvakivalta.fi upprätthålls av Maria Akatemia där man som kvinna har möjlighet att chatta, ha videosamtal, delta i virtuell stödgrupp eller kontakta organisationen för fysiskt möte. Där finns chatt för våldsförebyggande och chatt för unga i samma syfte.

Maria Akatemia är part i Keijun varjo (Féens skugga) som riktar sig till flickor/unga kvinnor 15–28 år som får stöd i hanteringen av egna känslor, självkontroll och våld. Maria Akatemia genomför även utbildningsinsatser för professionella och andra intresserade.

Maria Akatemia finansieras genom STEA-medel och bidrag från allmänheten och att anlita Maria Akatemia är avgiftsfritt.

En viktig del av förebyggande arbete gällande våld i nära relationer är att rikta in sig på förändringsarbete med män som utövat våld mot kvinnor man har/haft en nära relation till.

6.3. SVERIGE

En viktig del av förebyggande arbete gällande våld i nära relationer är att rikta in sig på förändringsarbete med män som utövat våld mot kvinnor man har/haft en nära relation till (Förändringsarbete med våldsutövande män, SKL, 2017).

Kriminalvården i Sverige har behandlingsprogram för de som döms men samtidigt konstaterar man att det är få som döms och straffen blir relativt lindriga. För utsatta kvinnor och deras barn har de insatser som erbjuds av kommuner, landsting och

regionala verksamheter, gällande våldsutövande män, stor betydelse. Dessutom blir vinsterna för samhället betydande eftersom våld i nära relationer beräknas kosta 10–40 miljarder om året beroende på vilka aspekter som inkluderas. Det personliga lidandet för alla involverade går inte att mäta överhuvudtaget.

Rent historiskt är insatser för förändringsarbete med män en relativt ny företeelse. Det första kriscentrum för män i kommunal regi, Göteborg inledde sin verksamhet 1987 och det andra i som frivillig organisation var i Stockholm 1988.

Under de senaste 15 åren har det etablerats ett växande antal verksamheter i Sverige för våldsutövare. Verksamheterna vänder sig till män som utövar/utövat våld mot kvinnor de haft/har en nära relation till. Många av dessa verksamheter är inspirerade av Alternativ til Volds arbete i Norge. Kommuner, landsting och regioner har relativt kort erfarenhet på området gällande frågor som rör verksamhetsorganisering och utvecklande av metoder för förändringsarbete med våldsutövare ser olika ut. Man kan konstatera att frågor som rör huvudmannaskap för verksamheterna, ansvarsfrågor och skyldigheter har länge varit i stort sett oreglerad. En liten del av verksamheterna bedrivs i förenings- eller stiftelseform men de flesta verksamheterna ligger under kommunerna.

Socialtjänsten var i slutet av 90-talet var den verksamhet som enligt lagstiftning hade huvudansvaret för våldsfrågan, det vill säga att erbjuda skydd och stöd till våldsutsatta även till barn som upplevt våld. Sedan augusti 2021 har socialtjänsten lagkrav att verka för att våldsutövare slutar använda våld.

Socialstyrelsen i Sverige har sammanställt forskning om metoder för att arbeta med våldsutövare i nära relationer. Översikten "Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer" (2020) var bland annat att identifiera metoder med lovande resultat eller sätta samman nya metoder för senare prövning och effektvärdering. Rent generellt aktuell kunskap och forskning om vilken typ av beteendeförändrande insatser som ger bäst resultat. Rapporten visar att det saknas tillräckligt vetenskapligt stöd i forskningslitteraturen för att någon behandlingsmetod ska rekommenderas att i första hand användas. Detta innebär att det blir en utmaning att arbeta kunskapsbaserat och utveckla evidensbaserad praktik eftersom forskningsområdet är relativt nytt. Rent generellt efterfrågas mera kunskap, stöd och struktur för att driva eller starta upp kvalitetssäkrade verksamheter som erbjuder förändringsarbete till den som utövar våld. Den svenska sammanställningen tog inte i beaktande Norge eller och den forskning som skedde där som ett samarbete mellan Alternativ til Vold och Nasjonalt kunnskapssenter om våld och traumatisk stress (NKVTS 2021) inte heller forskning från St. Olavs hospital/ Brøset, Trondheim.

Metoder med visst vetenskapligt stöd enligt Socialstyrelsens rapport:

- Allmän kunskapsförmedling om våld i nära relationer och psykiska och interpersonella processer
- Detaljerad analys av individens eget våldsbeteende och vad som framkallar den
- Träning av färdigheter att hantera tankar och känslor som leder till våld och att kommunicera i en nära relation

Alternativ till Våld är en metod som även bedrivs i Sverige på några ställen Nacka, Täby, Kalmar och Jönköping.

I Jönköping ingår ATV i Rehabiliteringscentrum med Regionen som huvudman. I Jönköping erlägger klienten i motsats till övriga en vanlig patientavgift med motivering att inte skilja detta från vanlig sjukvård/rehabilitering. Alla inom ATV handleder varandra på speciellt avsatt tid varje vecka vilket blir komplement till handledningen som tillhandahålls av Alternativ til Vold i Oslo.

ATV i Täby erbjuder behandling för våldsutövare, våldsutsatta och barn/ungdomar. Inkommande höst kommer man att inleda gruppbehandling för våldsutsatta. Under inkommande höst har verksamheten i Jönköping två psykologer involverade i Barnahuset.

I Kalmar är kommunen huvudman och ATV är en del i de öppenvårdsinsatser som socialtjänsten erbjuder. Besöken här är avgiftsfria.

Socialtjänsten/Täby kommun är ansvarig för ATV verksamheten vilket betyder att besöken även där är avgiftsfria.

Källförteckning

Agenda för jämställdhet 2019–2030. Ålands landskapsregering

Askeland I.R., Birkeland, M., S., Lömo, B.; & Tjersland, O.A. (2021). Changes in Violence and Clinical Distress Among Men in Individual Psychotherapy for Violence Against Their Female Partner: An Explorative Study. *Front, Psychol.* 12:710294. Doi: 10.3389/fpsyg.2021.710294

Askeland, I.R., Lmo, B. Strandmoen, J-F., Heir, T., og Tjersland, O.A.

Baseline report by the Government of Finland (2018) on measures giving effect to the provisions of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence

CEDAW kommitténs allmänna rekommendation nr. 19 om våld mot kvinnor

Eriksson, C. Alternativ till våld - Åland - Verksamhet 2004–2020. Ålands landskapsregering

Eriksson, M., Berg, L., Wallqvist, A. Våldsförebyggande arbete med män En kunskapsöversikt Sveriges Kommuner och Regioner (2011) Ljungbergs tryckeri

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet. Europarådets fördragsserie nr 2010

Ewalds, H. red. (2005) Vem angår våldet? Kommunens handbok om förebyggande av våld i nära relationer. Social- och hälsovårdsministeriets handböcker 2005:7.

Felitti, V. m.fl. (1998) Relationship of Childhood Abuse and Household Dysfunction to Many of the Leading Causes of Death in Adults. The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American Journal of Preventive Medicine* (1998;14 (4) s. 245–258

Förenta nationernas Internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter (1966)

Förenta nationernas konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) (1979) och dess fakultativa protokoll (1999)

Förenta nationernas konvention om barnens rättigheter (1989) samt dess fakultativa protokoll (2000)

Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2006)

<https://www.atv-stiftelsen.no>

<https://ensisijatuvakotienliitto.fi>

<https://mariaakatemia.fi>

<https://www.violary.fi>

<https://www.miessakit.fi>

Isdal, P. (2009) Meningen med våld. Gothia förlag

Isdal, P. (2017) Medkänslans pris. Om sekundärtraumatisering, compassion fatigue och utbrändhet hos yrkesverksamma. Gothia utbildning

Kjennetegn hos menn som uppsøkt Alternativ til Vold for vold i nära relasjoner. Rapport 4/2012 Nasjonalt kunnskapssenter on vold og traumatisk stress 2012

Kommitté för implementering och uppföljning av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet 2021–2023 ÅLR 2021/1194

Norèn, J. och Eriksson, M. red. Förändringsarbete med våldsutövande män. Sveriges kommuner och landsting (2017)

Report of the 2005 Presidential Task Force on Evidence Bases Practise. Ronald, F Levant EdD, ABPP, President American Psychological Association, July 1 2005

Roos, S (2017) Våld i nära relationer på Åland. Undersökning om förekomst av våld i nära relationer. Ålands landskapsregering

Råkil, M. red. (2002) Menns vold mot Kvinner - Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus. Universitetsforlaget

Schäfer Elinder, L., Kwak, L. Red. (2014) Evidensbaserat folkhälsoarbete. Studentlitteratur

Socialstyrelsen, artikelnummer 2010-6-34 Behandling av män som utövar våld i nära relationer - en utvärdering

Socialstyrelsen, rapport Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer (2020)

Strategi för nolltolerans mot våld i nära relationer 2020–2030. Ålands landskapsregering

Stolt, E. Våld i samkönade relationer -kunskaps- och forskningsöversikt. NCK rapport 2009:2. Uppsala universitet

Sundström, M. Våld mot HBTQIA-personer -kunskaps- och forskningsöversikt. NCK rapport 2018:1. Uppsala universitet

Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland 2017–2051-Visioner och de sju strategiska målen. Ålands landskapsregering

Våld och hälsa – en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldutsatthet samt kopplingen till hälsa. NCK-rapport 2014:1. Uppsala universitet

ÅHS LG§ 52/2017 angående mångprofessionell arbetsgrupp för att klargöra ÅHS ansvarsområde gällande våld i nära relationer